

**Коротка історична довідка
на щойно виявлений об'єкт культурної спадщини
готель «Континенталь» домовласника Вассермана, (1909-1914рр.)
м. Хмельницький, вул. Проскурівська, 56**

Фактована історія Хмельницького налічує майже шість віків. Місто походить від невеличкого поселення Пłosкирів (Пłosкирівці), про що свідчать записи в архівних документах першої половини XV ст., перший з яких датується 10 лютого 1431 року. Ці свідчення про Пłosкирівці пов'язані з підтвердженням права на подільські володіння, що їх надав король Владислав II Ягайло вірній шляхті.

Ще у XVI ст. набережна частина міста була заселена євреями, які тікали з країн Західної Європи, де вирували релігійні війни. Євреї створили тут торговельно-ремісничий центр, який зберігався до першої третини XX століття. Саме у їх власності знаходилася більша кількість комерційних закладів міста.

Приєднання Поділля до Російської імперії у 1795 р. було ознаменовано утворенням Подільської губернії. Імператорським указом центром одного з повітів було зазначено місто Проскурів. Отож, можна вважати, що Пłosкирів, починаючи з 1795 р., отримав нову назву. 15 березня 1941 р. місто було визначено обласним центром, а у 1954 р. - перейменоване на Хмельницький.

На найдавніших планах міста, один з яких був складений у 1800 р. землеміром Дятловим, чітко відслідковувалися два шляхи, що проходили через населений пункт. Це поштові шляхи на Кам'янець та Летичів. Саме вони в межах міста були двома головними його вулицями. Решта забудови мала хаотичний вигляд і вулиці на мапі вимальовувалися досить умовно, адже містечко було надто маленьким для серйозної забудови. Після пожежі 1822 року, в 1824 році було затверджено новий генеральний план забудови Проскурова, розроблений подільським губернським землеміром Рудницьким та архітектором Геслером. Центральними вулицями залишилися ті ж самі поштові шляхи: дорога на Летичів отримала назву вулиці Олександрівської (нині – Проскурівська), а на Кам'янець – Кам'янецької.

Проскурів перед початком XIX ст. ще не повністю відповідав своєму повному статусу міста. Він, по суті, залишився містечком, мешканці якого переважно займалися хліборобством. А у другій чверті XIX ст. виникають перші капіталістичні підприємства: заводи мідних виробів, миловарний, свічковий, тютюнова фабрика.

Особливо пожвавилось економічне життя Проскурова після завершення в 1870 році будівництва залізниці Жмеринка – Проскурів – Волочиськ. Місто стає одним з найбільших на Правобережній Україні пунктів хлібної торгівлі. Значно зростає населення міста. Розширюється його забудована частина.

Початок ХХ ст. став часом будівництва в місті споруд нового типу – універсальних магазинів, адміністративних будинків, вокзалу, банків, готелів. Головною магістраллю Проскурова в цей час стає вулиця Олександрівська (нині Проскурівська). На цій вулиці розташувалися міські та повітові установи, житлові будинки багатих мешканців. Це була найбільш впорядкована й озеленена частина Проскурова. Більшість будинків на вулиці Проскурівській зберіглася з кінця ХІХ ст. У деяких реконструйовані чи добудовані верхні поверхи, інші дійшли до нас у первісному стані. Ця вулиця мала бруківку, тротуари, була обсаджена деревами, освітлювалась газовими ліхтарями. Решта вулиць поринала в темряву, навесні та восени являла собою суцільне місиво.

У зв'язку з розвитком транспорту та зростанням мобільності певних груп населення особливу увагу звертали в Проскурові на будівництво залізничного вокзалу та готелів. Готелі, як і будинки прибуткового типу, були розраховані на різний контингент приїжджих. У 1910 році в Проскурові із населенням 36 тисяч мешканців було 19 готелів. Більшість із них були невеликими, мали 4-5 номерів.

Тривалий час найпрестижнішим був готель «Петербурзький» (1898 р.), поки в 1912 році не побудували готель «Континенталь».

Варто зазначити, що в архітектурі початку ХХ ст. починає домінувати стиль модерн. Цей стиль виник як реакція на еkleктику, як пошук відповідної художньої форми для вимог і потреб часу. Характерними рисами цього стилю було використання нових будівельних матеріалів – залізобетону, металу, скла, кераміки, продуманість форми і вишуканість декору як ззовні, так і в інтер'єрі. Кований малюнок балконних огорож нагадував дивовижне рослинне мереживо. Дерев'яним рамам вікон і дверей надавались криволінійні конфігурації. Провінційні архітектори швидко засвоювали вимоги стилю і намагались використовувати в першу чергу максимум декоративних елементів.

Триповерховий будинок готелю «Континенталь» і є чудовим зразком саме пізнього модерну. До наших днів збереглися всі оригінальні пластичні форми фасаду, ажурні ковані балкони, декоративне оздоблення стін смальтовою мозаїкою.

У 1910–1912 роках за будівництво цього будинку взявся проскурівський купець Семен Абрамович (Сімха за іншими джерелами) Вассерман. Це був відомий торговець галантерейними товарами і щедрий меценат, член правління благодійної ради місцевого комерційного училища. Купець Вассерман подав до Проскурівської міської думи ескіз будинку на два поверхи. Саме такий ескіз було затверджено 18 липня 1911 року і підписано міським головою Сікорою. Проте, насправді Вассерман збудував трьохповерхову споруду, облаштувавши її під готель.

Готель мав 8 номерів, з яких 3 були «люксовими» апартаментами, 5 номерів – «першого класу». Перевагою готелю «Континенталь» було електричне освітлення і гаряче водопостачання. За відсутності у місті водогону, Вассерман зумів домовитися з власником розташованого поблизу

чавуноливарного заводу (нині завод «Пригма-прес») Б. Ашкіназі про організацію постачання наземним трубопроводом води, яка нагрівалася у ливарному цеху підприємства. У 1916 році Вассерман почав облаштовувати у дворі будинку зимовий сад. Але цей проект так і залишився нездійсненим.

Після революційно-військових потрясінь нова влада готель націоналізувала і передала у користування радянським установам. «Континенталь» припинив своє існування.

Згідно Наказу управління культури, туризму і курортів Хмельницької ОДА від 15.09.2010 № 242 будинок готелю «Континенталь» домовласника Вассермана 1909–1914 рр. на вул. Проскурівська, 56 набув правовий статус щойно виявленого об'єкту культурної спадщини.

Нині у крилі будинку – класи музичного училища, а на першому поверсі – Музей-студія фотомистецтва. Відкритий єдиний в Україні подібного профілю музей має велику колекцію (понад 700) фотоапаратів ХІХ–ХХ ст., а також безліч інших експонатів.

У центральній частині будинку розмістилися різноманітні установи і організації: страхова компанія «Оранта», міський фінвідділ, відділення Держказначейства, спортивні федерації, корпункти газет, офіси партій.

Науковий керівник

Мистецтвознавець, кандидат архітектури,
доцент

Березина І.В.

Молодший науковий співробітник

Кузема А.Л.

Список джерел та літератури:

1. Офіційний сайт Хмельницької міської ради
<https://khm.gov.ua/uk/content/ploskyriv-proskuriv-hmelnyckyy-shtryhy-do-istorychnogo-portretu-mista>
2. С. Єсюнін. Міста Поділля у другій половині ХІХ-на початку ХХ ст. м. Хмельницький: ФОП Мельник А.А., 2015. – 336 с., С.186
3. Воспоминания проскуровчан о городе конца ХІХ – начала ХХ вв.// Хмельницький обласний краєзнавчий музей. В.36.-9 арк.
4. Хмельницький портал
<http://www.proskurov.org/about/information/history/6814-56-qq>
5. Єсюнін С. М. Прогулянка Проскуровом. Історичні нариси. — Хмельницький, 2008. — 160 с.
6. <https://vsim.ua/Retro/top-5-naystarishih-budinkiv-hmelnitskogo-10621000.html>
7. <http://www.khmelnytsky.com/pdf/Esunin.pdf>